

Elżbieta Massalska, Wanda Ożarowska

"Les Monuments Historiques de la France", R. 1975 : [recenzja]

Ochrona Zabytków 31/2 (121), 144-149

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ellingen, Ellwangen, Frickenhausen, Iphofen, Kelheim, Langenburg, Marktbreit, Neuburg n. Dunajem, Neuenstein, Nordlingen, Ochsenfurt, Ohringen, Ratyzbona, Rothenburg/Tauber, Schwabisch Hall, Sommerhausen, Volkach, Weikersheim, Würzburg. Zostały one przedstawione według następującego układu: historia, obecna pozycja miasta, ludność i zatrudnienie (w miarę możliwości podawano dane z okresu średniowiecza, XVIII w., 1900 i 1973 r., z dość szczegółową analizą zatrudnienia w poszczególnych zawodach), konserwacja i rozwój miasta, perspektywy rozwojowe. Bogate ilustracje — plany miast, sporo zdjęć lotniczych, liczne przykłady zabudowy ulic i najciekawszych zabytków architektury. Teksty utrzymane są w rzeczowym, obiektywnym tonie. Ich bezimienni autorzy nie stronią jednak od komentarzy krytycznych w wypadku dokonanych już lub zamierzonych zniszczeń historycznej tkanki miast i pejzażu. Każdy z tych tekstów wart jest uważnego przestudiowania. W większości owych miast i miasteczek procesy urbanizacyjne postępują szybko i stają się powodem — podobnie jak w naszym kraju — wielu trudnych do rozwiązania problemów konserwatorskich.

Kronika ICOMOS-u zawiera następujące materiały z 1972 r.: sprawozdanie z III Generalnego Zgromadzenia w Budapeszcie (łącznie z tekstem rezolucji w sprawie Wenecji); ustalenia Komitetu Wykonawczego w Paryżu; symposium w Sandefjord (Norwegia) w sprawie skandynawskich miasteczek o drewnianej zabudowie; rezolucje przyjęte na symposium krajów Ameryki Łacińskiej (w Meksyku) w dyskusji nad Kartą Wenecką; sprawozdanie z III Kongresu Międzynarodowego Fotogrametrii Architektonicznej w Zurychu (bardzo szczegółowe, z wieloma ustaleniami technicznymi); działalność komitetów narodowych; ONZ i ochrona środowiska (sprawozdanie i dokumenty z konferencji w Sztokholmie); informacje UNESCO; informacje ICOMOS.

Zeszyt 4—1976 został wydany przez Państwowy Instytut Ochrony Zabytków i Przyrody w Pradze, Słowacki Instytut Ochrony Zabytków i Przyrody w Bratysławie oraz Czechosłowacki Komitet ICOMOS. Po raz pierwszy w „ICOMOS Bulletin” współautorstwo sygnowały instytuty państwowe. Całość numeru poświęcono ochronie historycznych zespołów miast i wsi. Materiały nie są sygnowane, redaktor całości: Vladimír Novotný. Przedstawiono następujące materiały: *Wstęp; Rozwój historycznych miast Czech i Moraw; Rozwój historycznych miast Słowacji; Konserwacje historycznych miejskich stref ochronnych Czech i Moraw; Konserwacja historycznego centrum Pragi; Konserwacja historycznych stref chronionych w Słowacji i inne metody opieki nad zabytkowymi miastami i zespołami wiejskimi w Słowacji; Klasyfikacja historycznych miast Czeskiej Republiki Socjalistycznej i inne metody ochrony miejskich zespołów zabytkowych; Ochrona zespołów wiejskich; Wnioski (szczególnie interesujące poglądy na temat współczesnej funkcji zabytkowych miast, udziału nowoczesnych założeń architektonicznych i funkcji współczesnych); Wkład Czechosłowacji w działalność ICOMOS-u.*

Ta ostatnia relacja imponuje wielością dorobku i może być przykładem planowo i konsekwentnie realizowanego działania. Drugą część zeszytu wypełniają materiały przygotowane przez paryskie centrum ICOMOS-u. Zawarte tu są sprawozdania z działalności komitetów narodowych w latach 1973—1974 oraz następujące materiały z 1973 r.: rezolucje sympozjów *Problemy występujące w konserwacji zabytków prezentujących różne kultury* w Kordobie, *Przestrzeń uliczna w miastach historycznych* w Lozannie, *Ochrona historycznych centrów miejskich i problemy adaptacji do współczesnych potrzeb krajów socjalistycznych* w Wilnie, *Konserwacja i rewitalizacja rodzimej i wiejskiej architektury* w Tessalinikach, *Konserwacja i restauracja historycznych ogrodów* w Granadzie; sprawozdanie z czwartego spotkania Międzynarodowego Komitetu Fotogrametrii Architektonicznej we Florencji; działalność Komitetu Narodowego ICOMOS w Iraku; zamierzenia dotyczące konserwacji świątyn w Borobudur. W informacjach z 1974 r. zawarte są: rezolucje symposium poświęconego nowym funkcjom społecznym historycznych zabytków (Magdeburg), seminarium *Konserwacja zabytków w rejonach sejsmicznych* w Antiqua (Gwatemala), seminarium ICOMOS na temat adaptacji budynków historycznych na cele muzealne (Warszawa); materiały z seminarium *Integracja współczesnej architektury w dawnych ośrodkach* (Kazimierz Dolny) oraz *Pierwszego Ogólnoamerykańskiego Seminarium w sprawie konserwacji i restauracji spuścizny historycznej okresu kolonialnego i republikańskiego* w San Domingo; sprawozdanie z działalności Międzynarodowego Komitetu Fotogrametrii Architektonicznej; dokumenty Międzynarodowego Komitetu Historycznych Miast przyjęte na posiedzeniu w Pradze; działalność Syryjskiego Komitetu Narodowego; wiadomości UNESCO.

Lektura „ICOMOS Bulletin” wykazuje dowodnie, że w wielu krajach skutecznie i aktywnie działają komitety narodowe ICOMOS, a także pozwala, choć z pewnym opóźnieniem, dowiedzieć się o konferencjach, sympozjach lub seminariach poświęconych tematowi jakże dla nas ważnym i interesującym. Dzięki lekturze rezolucji, rekomendacji i innych materiałów z tych spotkań można bliżej poznać ich tematykę i być świadomym wydarzeń kształtujących współczesną teorię i praktykę konserwatorską (przypuszczamy, że w pewnych wypadkach istnieje możliwość uzyskania kserokopii źródłowych materiałów z paryskiego centrum ICOMOS-u). Istotną cechą materiałów prezentowanych przez komitety narodowe jest próba podsumowania wybranej tematyki według najnowszych poglądów. Jest to ujęcie szersze od wymogów stawianych autorom publikującym w „Monumentum”, gdzie przedstawiane są znacznie węższe zakresy tematyczne. Lektura „ICOMOS Bulletin” pozwala bliżej poznać zagadnienia innych krajów, porównać ich rozwiązania z naszymi i rozszerzyć horyzonty wiedzy zawodowej — co jest nieodzowne w tak skomplikowanym działaniu, jak ochrona i konserwacja dóbr kultury.

Lech Krzyżanowski

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH

LES MONUMENTS HISTORIQUES DE LA FRANCE. Les monuments de la France. Wyd. La Caisse Nationale des monuments historiques, Paryż, dwumiesięcznik

Rocznik 1975*

Rok Europejskiego Dziedzictwa Architektonicznego

Zeszyt 1, stron 69, ilustracje

ROUEN i COLMAR

M. Guy, *Editorial (Od wydawcy)*, s. 1.

J. P. Paquet, *Théorie de la restauration (Teoria restauracji)*, ss. 2—7, 7 il. Rozważania na temat przyczyn zniszczeń budowli zabytkowych, ze szczególnym zwróceniem uwagi na destrukcję materiału spowodowaną zanieczyszczeniem powietrza; przegląd metod i środków stosowanych w konserwacji. Próba określenia podstawowych zasad postępowania konserwatorskiego, m.in. takich,

jak konieczność ustalenia pierwotnego wyglądu obiektu i kolejnych jego nawarstwień, zachowanie wierności i dyskrecji w dokonywaniu niezbędnej wymiany elementów, odtworzenie pierwotnej faktury charakterystycznej dla epoki, w wypadkach niezbędnych adaptowanie budowli do nowych funkcji, zapewniających jej przetrwanie.

F. Bourignon, *Rouen „objectif 75: l'accueil” (Rouen, „cel 75: osiągnięty”)*, ss. 9—14, 7 il. Szczegółowe przedstawienie zamierzeń na rok 1975 i lata późniejsze w zakresie restaurowania zabytków Rouen, dzięki uzyskanym funduszom państwowym, społecznym i prywatnym. Pracami objęto przede wszystkim zabytkowe centrum, dostępne tylko dla pieszych, z wytyczonymi trzema traktami: zachodnim, północnym i wschodnim. W trakcie zachodnim głównym obiektem jest Stary Rynek, w północnym — budynek sądu, Wielki Zegar i ratusz, zaś we wschodnim — zabytkowa dzielnica Saint Maclou (pałac Aligre, klasztor cmentarny i dzielnica foluszniaków). Omówienie stanu zabytków przed renowacją, stopnia zaangażowania prac i zapowiedź oddania do użytku większości obiektów w ciągu 1975 r.

* Redakcja wznawia stały przegląd wydawnictwa „Les Monuments Historiques de la France” od rocznika 1975, tj. od momentu zmiany pisma z kwartalnika na dwumiesięcznik.

Czytelników przepraszamy za kilkuletnią przerwę, spowodowaną trudnościami w uzyskiwaniu czasopisma. Obecnie otrzymuje je Biblioteka Ośrodka Dokumentacji Zabytków w Warszawie.

A. Gasperini, *Rouen — le secteur sauvegardé (Rouen — sektor chroniony)*, ss. 15—24, 15 il. Odbudowa Rouen po zniszczeniach wojennych skupiła się wokół dwóch problemów — utrzymania sylwetki urbanistycznej miasta zdominowanej przez katedrę oraz zapewnienia ciągłości ruchu kołowego i kolejowego wzdłuż brzegów Sekwany.

Ekspansja miasta na płaskowyż w latach 1955—1965 groziła izolacją starego centrum, położonego w zakolu rzeki. Ustawa z 4 sierpnia 1962 r. pozwoliła jednak na utworzenie tzw. sektora chronionego (1964 r.) oraz uzyskanie środków na odbudowę i rewitalizację historycznego ośrodka. Osiem lat wytrwałej i odważnej polityki władz miejskich przyniosło poważne rezultaty w zakresie przywracania zabytkowej zabudowie walorów estetycznych oraz ograniczenia ruchu kołowego w obrębie sektora chronionego. Krytycznie natomiast ocenia autor prowadzenie od 1960 r. badań na tzw. „wysepkach (bazach) operacyjnych”, które nie są wyznaczone naturalnymi granicami, stanowią mniejszość i opóźniają działanie w skali całej dzielnicy. Trudności spowodowane są brakiem dostatecznej ilości kadr fachowych, należy więc szybciej podjąć szkolenie specjalistów oraz akcję uświadamiania społeczeństwa o korzyściach płynących z rewitalizacji zabytków.

J. Rey, *Colmar (Colmar)*, s. 25, 2 il. Autor, burmistrz Colmaru, daje krótką charakterystykę miasta, będącego historyczną i administracyjną stolicą Górnej Alzacji oraz stolicą okręgu produkcji wina.

B. Monnet, *Colmar — le secteur sauvegardé (Colmar — sektor chroniony)*, ss. 27—37, 21 il. Autor analizuje ustawę z dn. 4.VIII. 1962 r. w zależności od charakteru zespołów miejskich podlegających ochronie. Colmar jest przykładem miasta żywego, rozwijającego się, w którym należy zadbać o zachowanie części zabytkowej i przystosowanie jej do funkcji współczesnych. Prace nad renowacją i wzniesieniem zagrożonych kompleksów domów trwają od 1960 r. W dzielnicy Tanneur, będącej na progu ruiny, z której ewakuowano mieszkańców ze względu na bezpieczeństwo, stworzono pierwszą bazę operacyjną. Zakres robót obejmuje 33 posiadłości (na powierzchni 1/2 ha) i 6500 m² powierzchni mieszkalnej. Koszt całości wynosić będzie ok. 20 milionów franków, nie wliczając kosztów wyposażenia, urzędzenia do odprowadzania ścieków, nawierzchni i zieleni, które mają być pokryte z budżetu miasta.

Przyjęto następujące zasady działań konserwatorskich:

— maksymalnie konserwować elementy istniejące, nawet najskromniejsze, ze względu na ich wartość indywidualną lub też jako części całości;

— uporządkować otoczenie ważniejszych obiektów zabytkowych przez rewitalizację opuszczonej i zdewastowanej zabudowy mieszkalnej;

— ok. 20% parcel przeznaczyć na wzniesienie zabudowy nowej, pod warunkiem nawiązania do gabarytów i rytmu sąsiednich budynków zabytkowych;

— przewidzieć możliwość zwiększenia liczby mieszkańców w starej zabudowie, wykorzystanej zaledwie w 30—60%, z uwzględnieniem zachowania szerokiego przekroju socjalnego ludności.

Wytyczne określające skalę obiektu, typ materiału, metody konserwacji m.in. zabytkowej konstrukcji szkieletowej itp. określa konserwator po przeprowadzeniu badań.

J. Dumas, *Colmar — animation culturelle (Colmar — ożywienie kulturalne)*, ss. 38—39, 3 il. Działania w zakresie ochrony architektury zabytkowej w Colmarze przyczyniły się do wytworzenia sprzyjającego klimatu kulturalnego, co spowodowało wybór tego miasta jako jednej z czterech realizacji Europejskiego Roku Dziedzictwa Architektonicznego. Aktywność kulturalna Colmaru przejawiała się w zorganizowaniu kilku muzeów stałych oraz wielu wystaw czasowych. W budynku klasztoru dominikanów umieszczono bibliotekę miejską, w teatrze zbudowanym w ostatnim stuleciu wystawia się sztukę w języku francuskim i w dialektach, w zamku Kiener ma siedzibę Opera Reńska. W refektarzu klasztoru dominikanów i kościele Saint Mathieu odbywają się koncerty, a od sześciu lat organizowany jest konkurs muzyki kameralnej. Została też założona państwowa szkoła muzyczna, działają kluby filmowe, obrazu i dźwięku. Niewiele jest chyba we Francji miast zabytkowych mających tak szeroki program kulturalny.

J.P. Jouve, R. Granier de Laguépie, G. Bonnefoi, *L'Abbaye de Beaulieu en Rouergue (Opactwo Beaulieu w Rouergue)*, ss. 41—56, 26 il. Omówienie dzieł opactwa cystersów założonego w 1144 r. przez Adhemara, biskupa Rodezu. Zmienne koleje losu doprowadziły do upadku klasztoru i jego sprzedaży w 1791 r. osobom prywatnym. Nowy właściciel zamienił kościół w budynek rolniczy, zdjął witraże i zdemolował dwie galerie krużganków z XVIII w. W 1843 r. miasto projektowało odbudowę opactwa pod

kierunkiem Viollet-le-Duca, ale dopiero w 1875 r. budynek został sklasyfikowany i uznany za zabytek historyczny. W 1959 r. właścicielami opactwa stało się małżeństwo Brache, które postanowiło uratować obiekt.

Podano dokładny opis poszczególnych budynków, ich stanu zniszczenia i prac restauracyjnych prowadzonych w porozumieniu z administracją Zabytków Historycznych pod kierownictwem Głównego Architekta. Wobec niemożności odtworzenia witraży, wstawiono w okna kościoła czyste szkło, czego dotychczas we francuskich zabytkach nie stosowano. Państwo Brache uczynili z Beaulieu ośrodek sztuki współczesnej, którego inauguracja nastąpiła w 1970 r. Jednocześnie przekazali opactwo i część swojej kolekcji państwu. Beaulieu stało się własnością La Caisse Nationale des Monuments Historiques, służąc jako ośrodek pracy twórczej i studiów — muzyki, poezji, współczesnego teatru.

Promenade en Bas-Rouergue (Spacer po Bas-Rouergue), ss. 57—58, 5 il. Rodzaj krótkiego przewodnika po zabytkach regionu.

Działalność Caisse National M.H., ss. 59—61, 3 il.

Kronika, ss. 62—63, 2 il.

Ikonografia, ss. 64—65, 4 il.

Zeszyt 2, stron 97, ilustracje

PALLADIO

Y. Malécot, *Editorial (Od wydawcy)*, ss. 2—3.

A. Chastel, *Andrea Palladio (Andrea Palladio)*, ss. 4—9, 7 il. Charakterystyka osobowości artysty, porównanie z wybitnymi architektami XX w. Palladio nie był utopistą, projektantem miast idealnych, lecz twórcą budowli nowoczesnych, ekonomicznych (wille), politycznych (bazyliki), socjalnych (pałace, teatry), sakralnych (kościół). Był zarazem pierwszym architektem, który stworzył ideę metodycznej publikacji swego dzieła. *Quattro Libri* z 1570 r. wywołały podziw, podobnie jak i jego budowle.

Palladio et l'Antiquité (Palladio i antyk), ss. 11—13, 5 il. Skróty życia artysty, nota terminologiczna, mapki z rozmieszczeniem dzieł Palladia w Vicenzy i w prowincji Veneto.

L'oeuvre de Palladio (Dzieło Palladia), ss. 14—31, 24 il. Omówienie dzieł Palladia w grupach zatytułowanych: *Wille, Budynki sakralne, Budynki użyteczności publicznej, Pałace*. Tekst oparty na katalogu wystawy zorganizowanej w Vicenzy w 1973—1974 r., prezentowanej następnie w Paryżu w Chapelle de la Sorbonne.

Wille. W budowie willi Palladio przejął swój styl i oryginalność artystyczną. Ten typ budowli wiejskich oraz podmiejskich, wznoszonych dla wypoczynku mieszkańców miasta, był przez parę wieków zjawiskiem charakterystycznym dla okolic Wenecji. Omówiono szczegółowo następujące wille: Trissino w Meledo, Mała Willa Młodości, Sarego w Santa Sofia di Pedemonte, Thiene w Quinto Vicentino, Marcello w Curti, Godi w Lonedo, Pisani w Bagnolo di Lonigo, Saraceno w Agugliaro-Finale, Caldogno w Caldogno, Emo w Fanzolo, Poiana w Poiana Maggiore, Cornaro w Piombino Dese, Pisani w Montagnana, Capra „La Rotonda” w Vicenzy, Barbaro w Maser, Fiscari „La Malcontenta” w Mira Gambarare, Badoer w Fratta Polesina, Zeno w Cassalto.

Budynki sakralne. Fasada kościoła S. Francesco della Vigna, kościół S. Giorgio i refektarz, kościół „Il Redentore”, klasztor Miłosierdzia — wszystkie w Wenecji oraz Tempietto w willi Barbaro w Maser.

Budynki użyteczności publicznej. Bazylika Palladiańska, Loggia del Capitano i Teatro Olimpico w Vicenzy; łuki i mosty w Vicenzy i Voline.

Pałace. Civina Trissino Thiene, per Iseppo da Porto, Valmarana, Barbaran da Porto, da Porto Breganze, Thiena-Bonin, Longare Chiericati — wszystkie w Vicenzy oraz pałac Antonini w Udine. Makiety świątyni Barbaro w Treviso i pałacu da Porto Festa w Vicenzy.

Les Maquettes (Makiety), ss. 32—33, 2 il. Omówienie makiet eksponowanych na wystawie dzieł Palladia z fragmentami tekstu wstępu do katalogu P. Gazzoli.

Les dessins de Palladio (Rysunki Palladia), ss. 34—41, 21 il. Omówienie historii kolekcji, problemów atrybucji, techniki, konwencji przedstawienia, roli rysunku w twórczości Palladia. Katalog 20 rysunków prezentowanych na wystawie w Paryżu.

M. Gallet, *Palladio et l'architecture française dans la seconde moitié du XVIIIe siècle (Palladio i architektura francuska w drugiej połowie XVIII wieku)*, ss. 43—55, 38 il. Omówienie wpływu dzieł Palladia na pojawienie się neoklasycyzmu francuskiego po 1750 r. i jego roli w nauczaniu architektury w okresie, kiedy F. Blondel kierował katedrą w Akademii Królewskiej (1762—1774). Tytuły rozdziałów: *Studenci francuscy na tropach Palladia, M. de Marigny wprowadza do Paryża styl wenecki, Pojawienie się domu-świątyni, Palladianizm Ledoux, Wpływy palladiańskie u J. A. Gabriela i R. Mique, Kościół neopalladiański w Port Marly, Willa neopalladiańska w Royaumont*.

D. Rabeau, *Ce cher dix-neuvième siècle..., Palladio et l'éclectisme Parisien (Ten kochany wiek dziewiętnasty... Palladio i eklektyzm paryski)*, ss. 56—65, 19 il. Autor przytacza wypowiedzi sławnych architektów i autorów na temat twórczości Palladia i analizuje w oparciu o bogatą literaturę i przykłady jego wpływ na architekturę francuską w XIX w. Artykuł wiąże się z drugą częścią wystawy twórczości Palladia umieszczoną w Hôtel de Sully w Paryżu, a obrazującą rezultaty badań dotyczących wpływu Palladia na architekturę francuską XVIII—XX w.

J. P. Mouilleseaux, *A la recherche de l'influence palladienne a Bordeaux et dans le Sud-Ouest (W poszukiwaniu wpływu palladianizmu w Bordeaux i na południowym zachodzie)*, ss. 66—73, 9 il. Wiele dzieł z widocznymi wpływami stylu Palladia znajduje się w Bordeaux i południowo-zachodniej części Francji. Powstałe w większości w stuleciu 1770—1870 r. budowle rezydencjonalne stanowią znakomite odzwierciedlenie wielkich, nowatorskich założeń Palladia. Szczególnie uprzywilejowanym przykładem jest Châteaux Margaux, budowany przez L. Combes'a od 1810 r. Jasny, funkcjonalny schemat rozplanowania rezydencji i formy architektoniczne usytuowanego w głębi głównej alei pałacu, z portykiem kolumnowym w wielkim porządku — składają się na palladianość tego zespołu.

P. Duboy, *Jean-Jacques Lequeu (1757—?) ou l'illusion comique d'un modèle (Jan Jakub Lequeu (1757—?) czyli wrażenie komiczne modelu)*, ss. 74—78, 9 il. W 1825 r. J.J. Lequeu, rysownik, satyryk, były uczeń bezpłatnej szkoły rysunku przy Akademii w Rouen, ofiarował Gabinietowi Rycin Biblioteki Królewskiej w Paryżu tekst i rysunki zatytuowane *Pamiętnik kompletny podróży do Italii przez Lequeu*, którą odbył z hrabią de Bouville w bliżej nieokreślonym czasie. W manuskrypcie znajdują się m.in. opisy i rysunki dzieł Palladia. Autor artykułu, analizując zachowany materiał i inne źródła dochodzi do wniosku, że *Pamiętnik* jest całkowitą fikcją i wytworem fantazji Lequeu.

Catalogue de l'Exposition, Hôtel de Sully (Katalog wystawy, Hôtel de Sully), ss. 79—88, 8 il. Krótkie noty o eksponatach zgromadzonych w następujących działach: portrety architektów, podróże i pomiary, teatry, „La Rotonda” jako model i jej pochodne, tematy i motywy palladiańskie, architektura sakralna, zamki winogrodnicze w Bordelais, gmachy użyteczności publicznej i pejzaże miejskie, Palladio i neoklasycy, od historyzmu do eklektyzmu, palladianizm sentymentalny, pasaży i fasady nieruchomości ozdobione serlianami, księgi o architekturze, album rysunków.

Spis nieruchomości zaliczonych do zabytków historycznych w 1974 r., ss. 89—97, 21 il.

Zeszyt 3, stron 72, ilustracje

J. Rigaud, *Editorial (Od wydawcy)*, ss. 1—3.

M. Parent, *L'architecture rurale et sa sauvegarde (Architektura wiejska i jej ochrona)*, ss. 4—8 i 24, 7 il. Autor rozpatruje pojęcie zabytku (*monuments historiques*) w odniesieniu do siedziby wiejskiej i ustala trzystopniowy system analizy w zależności od skali rozpatrywanych zespołów. Omawia organiczny związek jednostki osadniczej wiejskiej z krajobrazem, zróżnicowane funkcje domu wiejskiego, jego ewolucję historyczną, zmiany konstrukcji i form architektonicznych w powiązaniu z użytym materiałem. Znaleźnieniu motywacji społecznej, która pozwoliłaby na ochronę tej spuścizny architektonicznej, jest jednym z głównych problemów. Organizowanie

skansenów tylko częściowo rozwiązuje sprawę, dlatego prowadzona jest też pod patronatem Związku Wiejskich Osiedli Mieszkaniowych akcja kontraktów, akwizycji, wymiany między spółdzielniami mieszkaniowymi a użytkownikami. Dla ochrony krajobrazu możliwe jest również stworzenie nowoczesnego wiejskiego osiedla mieszkaniowego, przy użyciu miejscowych materiałów i zachowaniu charakteru dawnych zabudowań. Autor kończy stwierdzeniem, że jakość wiejskiej architektury zależy jednak będzie od udziału jej użytkowników w dalszym rozwoju specyficznej kultury wiejskiej.

M. Sarraudet, *Sarlat (Sarlat)*, ss. 9—19, 18 il. Po ogłoszeniu ustawy z 4 sierpnia 1962 r., określającej organizację sektorów chronionych w miastach zabytkowych, Sarlat stało się jednym z czterech miast wytypowanych do zajęcia się nimi w pierwszej kolejności. Zawdzięczało to zarówno ilości, jak i jakości posiadanych zabytków. O ile elewacje domów i obiekty monumentalne dotrwały do naszych czasów na ogół w bardzo dobrym stanie, o tyle wnętrza były zaniedbane i doprowadzone do ruiny. Rewaloryzacja Sarlat uzyskała poparcie sąsiednich zamożnych regionów Périgord i Quercy. Należało w trybie przyspieszonym podjąć badania w sektorze chronionym, nie tylko ze względu na jakość zabytków, ale również dla przywrócenia mieszkań do stanu używalności. Restauracja zabytków prowadzona jest przez służbę konserwatorską (*Service des Monuments Historiques*), a budynki kultowe nadzorowane są przez Generalnego Inspektora Zabytków (*Inspecteur Général des Monuments Historiques*). Równocześnie prowadzi się renowację 150 mieszkań. Po omówieniu historii miasta w dalszym ciągu artykułu następuje dokładny opis zabytków, uszeregowanych według tras zwiedzania.

J. Secret, *Au collier de Sarlat quelques vieilles pierres (Wokół Sarlat kilka starych kamieni)*, ss. 22—23, 1 il. W okolicach Sarlat, szczególnie Périgord Noir, znajduje się wiele zabytków datowanych od czasów prehistorycznych do czasów Ludwika XIV. Omówienie zabytków według tras turystycznych, rozpoczynających się w Sarlat.

J. C. Fau, *Conques (Conques)*, ss. 25—34, 12 il. W przedmowie dr Fau, burmistrz miasta, informuje, że Conques jest jednym z miast wybranych jako przykładowa realizacja Europejskiego Roku Dziedzictwa Architektonicznego, a zawdzięcza to tradycji ochrony zabytków, nieprzerwanie kontynuowanej od czasów Ludwika Filipa. Podaje kiedy i co zostało uratowane w ciągu XIX i XX w. oraz omawia historię miasta. Prawie od początku swego istnienia Conques miało charakter miasta zamkniętego, otoczonego murami obronnymi z trzema bramami. Z epoki romańskiej zachowały się fontanny z wodą doprowadzaną kamiennymi rurami. Najstarsze zachowane domy pochodzą z końca średniowiecza. Do ich budowy stosowano łupek i żółty wapień. Charakterystyczny dla miasta jest zespół fasad domów o drewnianej konstrukcji ryglowej, wypełnionej, zależnie od epoki, skośnymi płytkami drewnianymi lub łupkiem.

Le trésor de Conques (Skarbiec Conques), ss. 35—39, 19 il. Historia i katalog zbiorów. Skarbiec Conques był zapomniany do 1837 r., kiedy to odkrył go Generalny Inspektor Zabytków Prosper Mérimée. W cennym zbiorze, wśród preromańskich relikwiarzy pierwsze miejsce zajmuje słynna złota figura tronuującego św. Foy, eksponowana wraz z innymi skarbami w specjalnie na ten cel wzniesionym w 1910 r. budynku (zmodernizowanym w 1954 r.).

D. Meyer, *Le Domaine national de Saint-Cloud (Majątek narodowy Saint-Cloud)*, ss. 41—56, 24 il. Historia rezydencji założonej w XVI w. przez bankiera Gondy, która od połowy XVII w. aż do zniszczenia przez Prusaków w 1870 r. stanowiła reprezentacyjną siedzibę kolejnych władców Francji lub ich rodzin. Po pożarze w 1870 r. zamek zamienił się w ruinę, z której kamienie, rzeźby i kraty rozprzeczono różnym krajom. Część ogromnej kolekcji obrazów i mebli znalazła się w zbiorach muzealnych oraz prywatnych — francuskich i zagranicznych. Zatem Saint-Cloud mogłoby być nie tylko odrestaurowane, ale i ponownie wyposażone. Do dnia dzisiejszego zachował się park, jeden z najładniejszych w okolicach Paryża; w XVI w. miał charakter włoski, następnie Lenôtre zmienił go w park francuski i w tym stylu pozostał do naszych czasów.

M. Jarry, *La Tapisserie et Saint-Cloud (Tkaniny dekoracyjne i Saint-Cloud)*, ss. 44—45, 3 il. Podobnie jak Ludwik XIV — twórca Królewskiej Manufaktury Gobelinów, tak i jego brat, rezydent Saint-Cloud, był wielbicielem tkaniny artystycznej i dekorował zamek bogatymi tapiseriami, często zmienianymi. Następni właściciele: Filip Orleański i Maria Antonina również ozdabiali zamek nowymi tkaninami. Z dokumentów wiadomo, jakie tkaniny stano-

wył wyposażenie salonów w XIX w., szczególnie w okresie panowania Napoleona III. W czasie pożaru zamku przepadły malowidła ściennie, uratowała się natomiast część tkanin, które wchodziły dziś w skład kolekcji muzeów państwowych. Autorka dąży do ustalenia, które z nich pochodzą istotnie z Saint-Cloud, a które — mimo że noszą nazwę „z galerii Saint-Cloud” — nie były w niej nigdy eksponowane.

A. Schmitz, *Le Musée Historique de Saint-Cloud (Muzeum Historyczne Saint-Cloud)*, s. 57. Muzeum Historyczne znajduje się przy wejściu do posiadłości, w Pawilonie Straży. Jego zadaniem jest opracowywanie ekspozycji obrazujących historię.

J. P. Buffi, F. Fanuele, V. Pisu, *Bologne, un dessein pour la ville (Bolonia, pewien plan dla miasta)*, ss. 58—61, 5 il. W Bolonii po raz pierwszy opracowano teoretyczne podstawy rewaloryzacji miasta o skali europejskiej, a równocześnie jednorodnego pod względem architektonicznym i socjalnym. Prace projektowe dotyczące rewaloryzacji historycznego centrum Bolonii rozpoczęto w 1962 r. w formie kontrpropozycji do planu regulacyjnego z 1958 r., który przewidywał tylko częściową odnowę niektórych zabytków. Ostateczny projekt określił: zarys i zasięg struktury miejskiej, skład zespołu mieszkaniowego, charakter zaplecza architektonicznego (budynki użyteczności publicznej, otwarte przestrzenie). Głównym problemem dla autorów opracowania było połączenie funkcji miasta-muzeum z wymaganiami życia współczesnego, z osiągnięciami współczesnej ekonomiki, polityki i kultury.

J. Houlet, *Bologne un banc d'essai (Bolonia, bank doświadczeń)* ss. 61—63, 1 il. Z inicjatywy władz miejskich Bolonii i przy współudziale Komitetu Ochrony Zabytków oraz Rady Europejskiej odbyło się w tym mieście sympozjum, poświęcone sprawie ochrony zabytków. Referaty zostały przygotowane przez gospodarzy, ale po raz pierwszy powołano koreferentów. Po raz pierwszy też w projekcie rewaloryzacji zaproponowano pełną rekonstrukcję niektórych domów. Zdaniem autora (koreferenta zagadnień finansowych) głównym problemem jest ustalenie zależności między kosztami konserwacji zniszczonych domów a warunkami materialnymi ich mieszkańców. Inaczej, jakież będzie rozgoryczenie lokatorów, którzy przesiedleni do skromnych pomieszczeń zobaczą swoje dawne mieszkania pięknie odrestaurowane, lecz za drogę dla nich. Włochy nie mają specjalnej ustawy na temat rewaloryzacji ośrodków historycznych. Ustawa nr 865 obejmuje tylko zagadnienia własności, zarządzania, sprzedaży i kosztu działki, na której znajduje się zabytek. W związku z tym przy realizacji projektu rewaloryzacji zabytków powstanie wiele trudnych do rozstrzygnięcia prawnych kwestii. Na podstawie doświadczenia bolońskiego już obecnie można stwierdzić, że dla celów mieszkalnych można restaurować tylko pewien typ zabytków i że lepiej zrobić pastisz architektoniczny niż wstawić nowoczesny budynek w cenną zabytkową tkankę miejską.

Informacje regionalne, ss. 64—66, 2 il.

Działalność Caisse National M. H., s. 67.

Bibliografia, ss. 68—69.

Kronika prawna, ss. 70—72.

Zeszyt 4, stron 84, ilustracje

PIKARDIA

R. Pernaud, *Naissance et évolution de l'art gothique (Narodziny i ewolucja sztuki gotyckiej)*, ss. 1—7, 13 il. Autor namawia do zwiedzenia Pikardii, zdawałoby się nieciekawej dla turystów ze względu na jej ogromną dewastację dokonaną w czasie obu ostatnich wojen. Przypomina, że posiada ona tak wspaniałe zabytki, jak: katedry w Noyon, Amiens, Abbeville; kościoły w Saint Yved de Braine, Lucheux, Fontaine sur Somme.

M. Berry, *La Cathédrale Laon et son environnement (Katedra w Laon i jej otoczenie)*, ss. 8—15, 15 il. Omówienie dzieł katedry i obiektów w jej najbliższym otoczeniu, zniszczeń w wyniku bombardowania w 1944 r. i zabiegów konserwatorskich przeprowadzonych bezpośrednio po wojnie. Przedstawienie projektów i prac zmierzających do rewaloryzacji całego zespołu, właściwej jego adaptacji dla potrzeb współczesnych, a także zapewnienia mu możliwości przetrwania.

C. Waldschmidt, *La restauration de la collégiale d'Aire sur la Lys (Odbudowa kolegiaty w Aire sur la Lys)*, ss. 16—20, 7 il. Historia obiektu, opis zniszczeń powstałych w wyniku bombardo-

wania w 1944 r. oraz zabezpieczeń, które zapoczątkowały kilkuletni cykl prac konserwatorskich wschodniej partii kościoła.

M. Berry, *Saint Quentin, la flèche de la basilique (Saint Quentin, iglica bazyliki)*, ss. 22—23, 4 il. Przedstawienie dramatycznych dzieł kościoła wzniesionego w XIII w., wielokrotnie niszczonego i odbudowywanego. Monumentalne formy kościoła, równego wielkością katedrze w Reims, powodowały, że odbudowa posuwała się wolno. Po zniszczeniach w 1918 r. częściowo oddany został do użytku w 1924 r., następnie w 1955 r. Dla przywrócenia kościołowi właściwej sylwetki zdecydowano się zrekonstruować znaną z przekazów ikonograficznych barokową sygnaturkę i całość prac zakończyć w 1975 r., ogłoszonym Rokiem Gotyckim w Pikardii.

P. Kjellberg, *Les sources populaires de la sculpture picarde (Ludowe źródła rzeźby pikardyjskiej)*, ss. 24—28, 11 il. Na dwóch wybranych przykładach sztuki świeckiej i kościelnej, wykonanych w tym samym czasie, ale w różnym materiale i dla innych celów, a mianowicie: drewnianych stall z katedry w Amiens (1508—1522) i kamiennej dekoracji fasady ratusza w Saint Quentin (1509) — autor wykazuje te same ludowe źródła inspiracji artystycznej, czerpane z życia codziennego.

P. Seydoux, *A l'ombre des cathédrales. Itinéraire des églises rurales de Picardie (W cieniu katedr. Szlakiem kościołów wiejskich Pikardii)*, ss. 29—32, 8 il. Poza granicami Amiens, wzdłuż trzech szlaków turystycznych znajdują się liczne kościoły w stylu gotyku płomienistego, których piękno pozwala ocenić bogactwo Pikardii w zabytki tej epoki. Podano krótkie dane historyczne i charakterystykę obiektów.

J. Estienne, *L'année gothique et l'animation des monuments (Rok Gotycki i ożywienie zabytków)*, ss. 33—34, 2 il. Na ten okres, zarówno w skali regionalnej, jak i w większych miastach, przygotowano niezwykle bogaty program: widowiska teatralno-muzyczne, pasyjne, rodzaj festiwałów katedralnych, wystawy, konferencje naukowe itp. We wszystkich tych imprezach dużą rolę odgrywają zabytki. Należałoby życzyć Pikardii, aby ruch ten trwał nadal, przyciągał turystów i przyczyniał się do ożywienia tego regionu, który zachował jeszcze wielkie przestrzenie rolniczo-leśne nie skażone przez przemysł.

Programme année gothique de l'Aisne, l'Oise et la Somme (Program działalności kulturalnej w Aisne, Oise i la Somme), ss. 35—37 i 79—84. Kalendarz imprez.

Senlis ville ouvert (Senlis miasto otwarte).

C. Charpentier, *Restauration de Senlis (Restauracja Senlis)*, ss. 40—49, 20 il. Krótka historia miasta od czasów gallo-romańskich po dzień dzisiejszy. W 1965 r. Senlis jako piętnaste miasto Francji uzyskało prawo utworzenia sektora chronionego, w obrębie osiemnastowiecznych murów, na obszarze 42 ha. Charakterystyka wartości zabytkowej historycznego centrum i założeń planu jego rewaloryzacji oraz relacja z dotychczas przeprowadzonych prac.

P. Boquet, *L'avenir de Senlis (Przyszłość Senlis)*, ss. 50—53, 6 il. Senlis — miasto „sztuki i historii”, chronione dekretem z 1962 r., jest miastem uratowanym. Chodzi jednak o to, by uratować nie tylko jego zabytki w sektorze chronionym, lecz przede wszystkim specyficzną atmosferę miasta. Dlatego jego dalszy rozwój przestrzenny (w ostatnim dwudziestolecu podwoiła się liczba mieszkańców) musi być umiejętnie kontrolowany, tak pod względem ilościowym, jak i jakościowym, według dobrze opracowanego planu urbanistycznego.

C. Josse, *Rendez-vous de septembre (Spotkania wrześniowe)*, ss. 54—56, 6 il. Autor opisuje atmosferę oraz program spotkań wrześniowych, organizowanych od 1972 r. przez Towarzystwo Ochrony Senlis.

J. Coural, *Les Manufactures Royales (Manufaktury królewskie)*, ss. 56—73, 14 il. Historia trzech Manufaktur Królewskich: des Gobelins, de la Savonnerie i de Beauvais, założonych przez Colberta dla Ludwika XIV. Szczegółowe omówienie ich losów, bogatej, o wielkich tradycjach twórczości w okresie trzech stuleci, aż po czasy najnowsze. Dane dotyczące techniki wytwarzania oraz opis zespołu zabudowań manufaktur, skupionych ostatecznie na terenach najstarszej z nich — „Les Gobelins” w Paryżu.

Lista tkanin dekoracyjnych wykonanych przez manufakturę narodowe (Manufacture des Gobelins, Manufacture de la Savonnerie, Manufacture de Beauvais) w latach 1945—1975, ss. 73—82, 5 il.

C. Bourély, *Le métier d'architecte de Bâtiments de France (Zawód architekta Budynków Francji)*, ss. 1—5, 5 il. Przedstawienie zagadnień z zakresu organizacji terytorialnej służby architektonicznej „Budynki Francji” (Bâtiments de France), utworzonej dekretem z 14 kwietnia 1946 r. i wynikających stąd zmian w dotychczas istniejących służbach architektonicznych: „Zabytki Francji” (Monuments Historiques) i „Budynki Cywilne” (Bâtiments civils). Omówienie wzajemnych zależności tych służb, sposobów rekrutacji kadr, zakresów działania i obowiązków architektów w stosunku do nowych inwestycji oraz obiektów zabytkowych i ich zespołów.

M. Hermite, *Le nouveau théâtre de la cité de Carcassonne. (Nowy teatr miasta Carcassonne)*, ss. 6—10, 9 il. Teatr został zrealizowany przez władze miejskie Carcassonne w wyniku konkursu na projekt modernizacji istniejącego teatru, zorganizowanego przez Dyrektora Teatrów Południa i Konserwatora Budynków Francji oraz dzięki udziałowi finansowemu La Caisse Nationale des Monuments Historiques i kierownictwa teatrów. Istniejące od 1913 r. obok zabytkowego kościoła St. Nazaire urządzenia teatralne były przestarzałe i nie odpowiadały dzisiejszym wymogom. Projekt adaptacji przewidywał: dyskretne oddzielenie teatru od zabytkowego otoczenia; polepszenie warunków akustycznych i zwiększenie możliwości scenicznych; zapewnienie warunków bezpieczeństwa i wygody. Warunki te zostały spełnione i teatr na 2500 miejsc w Carcassonne jest teraz miejscem ożywionej działalności kulturalnej.

H. de Bastard, *La restauration du Château de Hautefort, point de vu d'un propriétaire (Odbudowa zamku Hautefort z punktu widzenia właściciela)*, s. 11—15, 11 il. Zamek, wykupiony w 1929 r. przez rodzinę barona de Bastard, spłonął 31 sierpnia 1968 r. W artykule właścicielka przedstawia historię zamku i rodu Hautefort od czasów pierwszej wyprawy krzyżowej, podaje szczegółowy opis stanu budowli przed pożarem oraz spowodowanych nim zniszczeń, a także opis tej części, która przetrwała i jest udostępniona dla zwiedzających.

La restauration du Château de Hautefort — note de l'architecte (Odbudowa zamku Hautefort, nota architekta), s. 16, 2 il. Po przeprowadzeniu ekspertyzy podjęto decyzję o odbudowie zamku, opracowano wieloletni, 5-etapowy plan prac konserwatorskich i zorganizowano grupy wykonawcze, głównie w oparciu o miejscowe rzemiosło i miejscowy materiał budowlany. Obecnie realizowany jest etap czwarty. Podano krótki opis prac zabezpieczających.

G. Costa, *La restauration de la chapelle Notre-Dame de Garaison (Restauracja kaplicy Matki Boskiej w Garaison)*, ss. 17—40, i 39 il. Artykuł składa się z kilku części. Część I omawia dzieje obiektu — od budowy w 1540 r. jednonawowego gotyckiego kościołka z kaplicami i chórem, przez wielką rozbudowę siedemnastowieczną, nowy snycerski wystrój kaplicy wykonany przez Piotra Affre'a z Tuluzy i nowe malowidła przykrywające malarstwo XVI w., aż po zniszczenia i grabieże w czasie rewolucji i poczynania „renowacyjne” podejmowane w XIX w. M. in. dokonana w tym okresie częściowa zmiana konstrukcji dachowej spowodowała zawilgocenie i odpadanie tynków. Prace konserwatorskie przeprowadzone w latach 1963—1969 doprowadziły do odkrycia pierwotnej dekoracji malarskiej i uzyskanie jednolitego, oczyszczonego z późniejszych naleciałości wnętrza. Część II — *Odkrycie pierwotnej dekoracji malarskiej kaplicy w Garaison* — poświęcona jest szczegółowemu omówieniu ikonografii malowideł ściennych, wykonanych w kaplicach i nawie w latach 1560—1580. Część III — *Powrót boazerii Pierre Affre'a do Garaison* — stanowi omówienie historii i ikonografii bogatej, złożonej dekoracji snycerskiej, wykonanej przez rzeźbiarza z Tuluzy w latach 1637—1642 i w drugiej połowie XVII w., a w okresie rewolucji, dla ochrony przed grabieżą, rozmieszczonej w sąsiednich parafiach, głównie w kościele parafialnym w Monléon-Magnoac. Relacja z negocjacji prowadzonych przez władze konserwatorskie, w wyniku których większość wyposażenia powróciła do Garaison. Część IV — *Prezentacja boazerii nawy w kościele Monléon-Magnoac* — zawiera opis prac konserwatorskich wykonanych w kościele i relację z trudnych poszukiwań właściwych form ekspozycji tych części boazerii z nawy kaplicy Garaison, które nie mogły powrócić na miejsce wobec odsłonięcia malowideł szesnastowiecznych.

G. Poisson, *Sceaux domaine princier (Sceaux — posiadłość książęca)*, ss. 41—56, 26 il. Historia rezydencji zakupionej i rozbudowanej w końcu XVII w. przez Colberta, przejętej następnie przez Ludwika XIV i ofiarowanej synowi, księciu Maine. Burzliwe dzieje i całkowite niemal zniszczenie w okresie rewolucji i w latach późniejszych oraz próby restytuowania rezydencji w latach 1850—1860

przez markiza de Prévis. Po wykupieniu posiadłości w 1923 r. przez państwo utworzone zostało Muzeum Historyczne, które po latach przerw i trudności spowodowanych wojną rozwija obecnie swą działalność. Relacja z prac konserwatorskich przeprowadzonych w parku i obiektach architektonicznych.

A. J. Donzet, G. Poisson, *La restauration de l'orangerie de Sceaux (Restauracja oranżerii w Sceaux)*, ss. 57—59, 5 il. Oranżeria w Sceaux została zbudowana w 1685 r. przez J. H. Mansarta na zamówienie syna Colberta. Budynek, składający się z korpusu głównego i dwóch skrzydeł bocznych, miał dwójakie przeznaczenie: jako miejsce do urządzania uroczystości i ochrona delikatnych roślin. Podano historię obiektu, opis zniszczeń w czasie rewolucji i kolejnych wojen, a następnie prac konserwatorskich podejmowanych z przerwami od 1923 r. Po 175 latach degradacji budynek oranżerii został zrewaloryzowany i od 1969 r. jest siedzibą festiwalu muzycznego Sceaux.

J. P. Panouillé, *La cité de Carcassonne (Miasto Carcassonne)*, ss. 60—62, 5 il. Zespół miejski Carcassonne, ze swymi podwójnymi murami obronnymi, zamkiem i bazyliką, był niejednokrotnie opisywany i studiowany. Autor artykułu wraca do tego tematu w oparciu o wykopaliska prowadzone przy okazji modernizacji teatru, które ujawniły ślady osadnictwa na tym miejscu już od VI w. przed naszą erą; prawdopodobnie był to niegdyś warowny gród.

Działalność Caisse National M. H., ss. 63—65, 5 il. Aktualności, ss. 66—68.

Zeszyt 6, stron 73, ilustracje

HENRI LABROUSTE

M. Guy, *Editorial (Od wydawcy)*, ss. 1—2, 1 il.

Y. Malécot, M. Saltet, *Préface (Przedmowa)*, ss. 3—5, 3 il. W związku ze stuleciem śmierci Henryka Labrouste i wystawą zorganizowaną z tej okazji w Hôtel de Sully, zwrócono uwagę społeczeństwa francuskiego na architekturę czasów Drugiego Cesarstwa i III Republiki. Mniej może znany od swych współczesnych — Viscontiego, Baltarda, Viollet-le-Duca, Lefuela czy Garniera — Henri Labrouste, należąc do kręgu eklektyków, był jednym z pionierów żeliwnych konstrukcji architektonicznych. Jak i oni tworzył na wzorach antycznych, a czasem renesansu, lecz znamionowała go większa skrupulatność w dostosowywaniu form architektonicznych do właściwości tworzywa, co wiele lat później znalazło swe odbicie w funkcjonalizmie. Labrouste był laureatem Grand Prix w Rzymie, Generalnym Inspektorem Zabytków i członkiem honorowym Rady Budynków Cywilnych (Conseil des Bâtiments civils), od 1841 r. również członkiem Stowarzyszenia Architektów (od 1953 r. Akademia Architektów). Zwiedzający wystawę mogą podziwiać bogactwo zbiorów prywatnych dwojga potomków H. Labrouste: Yvonne Labrouste i Leona Malcotte'a. Y. Malécot omawia ideę wystawy i obejmowania ochroną konserwatorską pewnej liczby obiektów z XIX w.

B. Foucart, *Henri Labrouste et ses contemporains (Henri Labrouste i jego współcześni)*, ss. 6—9, 5 il. Czy Labrouste był prekursorem architektury nowoczesnej? Próba krytycznego spojrzenia na utarte opinie historyków i analiza jego twórczości w zestawieniu z twórczością współczesnych mu architektów.

P. Saddy, *Henri Labrouste, architecte-constructeur (Henri Labrouste, architekt-konstruktor)*, ss. 10—17, 26 il. Labrouste krytykował współczesny mu program nauczania, oparty na kopiowaniu tych samych wzorów i niezależności projektowania architektonicznego i konstrukcyjnego, które — jego zdaniem — powinno być studiowane i rozwiązywane łącznie. Relacja z jego studiów we Włoszech po otrzymaniu Grand Prix de Rome w 1824 r., omówienie krytyki sposobu restauracji świątyni w Paestum przez Delagardette'a — członka Akademii. Labrouste w swoich rozwiązaniach przestrzennych odrzucił zalecany przez Akademię wzorek greckiej świątyni jako idealnego rozwiązania budynku przeznaczonego na zebrania publiczne. Wprowadził konstrukcję żeliwną do architektury, jednak żelazo nie wyeliminowało materiałów tradycyjnych, które zajmują w jego rozwiązaniach równoważne pozycje. Miał możliwość propagowania swoich poglądów i metod w ciągu 25 lat nauczania (1830—1856).

Rocznik 1 (1976)

Zeszyt 1, stron 64, ilustracje

J. Prokůpek, *Generální řešení Pražského hradu (Plan generalny Zamku Praskiego)*, ss. 1—4. Omówienie potrzeby wprowadzenia na terenie Zamku Praskiego licznych rozwiązań urbanistycznych (m.in. w zakresie transportu, doprowadzenia energii i obsługi ludności), wplecionych w układ zabytkowy miasta Pragi.

A. Vošahlik, *Památková péče a územní plánování (Ochrona zabytków a planowanie przestrzenne)*, ss. 5—7. Planowanie przestrzenne opiera się na prawach rządzących ogólnym rozwojem społecznym. Autor omawia wynikające z tego twierdzenia zadania perspektywiczne dla ochrony zabytków.

V. Novotný, *Pražská památková rezervace (Praski rezerwat zabytków)*, ss. 7—10. Praski rezerwat zabytków stał się dla autora tłem, na którym przedstawił wizerunek perspektywicznego rozwoju miast — rezerwatów zabytków.

M. Nováková, *Premístování jako jeden ze způsobů památkové péče o lidovou architekturu příspěvek k teorii skanzenů (Przeniesienie jako jeden ze sposobów ochrony architektury ludowej. Przyczynik do teorii skansenu)*, ss. 10—13. Wysokie koszty związane z przeniesieniem zabytków murowanych powstrzymują od stosowania tego zabiegu. O wiele łatwiejszy jest demontaż i transport obiektów drewnianego budownictwa ludowego. Wyłania się jednak wówczas problem odtworzenia charakterystycznego dla tego typu zabytków środowiska, czyli stworzenia pełnej iluzji naturalności ich występowania.

J. Beneš, *Charakteristika národního kulturního dědictví v novém rumunském zákoně (Charakterystyka narodowego dziedzictwa kulturalnego w nowej ustawie rumuńskiej)*, ss. 13—14. Ustawa *Legea ocrotirii patrimoniului cultural national al R.S.R.* z 1974 r. (publikowana w: *Revista muzeelor și monumentelor*, 1975) podaje definicję narodowego dziedzictwa kulturalnego. Ponadto zawiera nakaz ewidencjonowania przedmiotów tego dziedzictwa, przechowywania o nim danych w ewidencjach okręgowych, które mają być prowadzone przez państwowe okręgowe komisje narodowego dziedzictwa kulturalnego. Komisje te mają także zarządzać pracownikami konserwatorskimi umieszczonymi przy muzeach okręgowych. Organem centralnym ma być Dyrekcja Narodowego Dziedzictwa Kulturalnego. Przedmioty objęte ustawą podlegają zakazowi wywozu.

Kronika, ss. 15—16.

Wkładka ilustracyjna z tekstami: J. Štulc, *Konserwacja zamku w Ołomuńcu*; E. Burianová, *Przykład z Piastowic*.
Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim i niemieckim.

Zeszyt 2, stron 64, ilustracje

V. Novotný, *Základy památkové péče (Podstawy ochrony zabytków)*, ss. 65—67. Omówienie rozwoju ochrony zabytków w Czechosłowacji od momentu powstania niepodległego państwa do dnia dzisiejszego.

F. Kašička, M. Vilimková, *Cisarská kuchyně Pražského hradu (Kuchnie cesarskie na Zamku Praskim)*, ss. 67—70, 1 plan. Zabudowania kuchenne Zamku Praskiego posłużyły autorom do przedstawienia roli tego typu obiektów w siedzibach feudalnych.

K. Kibic, *Rekonstrukce staré radnice ve Zdaru na Sázavou (Konserwacja zabytkowego ratusza w miejscowości Zdar nad Sazawą)*, ss. 70—75, 2 plany. Przedstawiono historię stanu zachowania przed konserwacją i działań budowlano-konserwatorskich, które przywróciły pełną funkcjonalność zabytkowego ratusza.

J. Wagner, *K využití Valdštejnské lodžie v Jičíně (Wykorzystanie loggii Waldsteinów w Jičinie)*, ss. 76—77. Na północno-wschodnim krańcu aglomeracji Jičina usytuowany jest pałacyk letni Albrechta Waldsteina (1630), połączony z miastem aleją lipową. Pawilon ogrodowy tego pałacyku, zwany loggią, został zaadaptowany na hotel.

Kronika, ss. 78—80.

Wkładka ilustracyjna z tekstami: O. Pechová, *Zamek w Kromieryżu* i J. Wagner, *Remont zamku w Dobříši*.
Streszczenia w jęz. rosyjskim, francuskim, niemieckim.

J. P. Babelon, *Hôtels et Villas (Pałace i wille)*, ss. 18—21, 6 il. Labrouste otrzymał w wieku 23 lat Wielką Nagrodę Rzymu. Jego „restauracje” antyczne, odkrycia w dziedzinie polichromii obiektów zabytkowych dały mu sławę na długo przed tym, nim zaczął budować. Budował mało i w późniejszym okresie swego życia. Wznosząc Bibliotekę św. Genowefy miał już ponad czterdzieści lat, po niej wybudował Bibliotekę Cesarską. Dzięki tym dwóm budynkom zyskał definitywnie miano nowatora. Był — podobnie jak Victor Baltard — wielkim inicjatorem wprowadzania konstrukcji metalowych do architektury. Mniej znany niestety budynki, które wznosił dla klienteli prywatnej w okresie Drugiego Cesarstwa. Omówienie tych dzieł na podstawie zachowanych rysunków.

C. G., *Monuments funéraires (Pomniki nagrobkowe)*, ss. 22—25, 6 il. Architektura nagrobkowa zajmowała w twórczości Labrouste miejsce specjalne. W czasie studiów w Rzymie przeznaczył dużo czasu na zwiedzanie i studiowanie wielu pomników nagrobkowych. Z tych obserwacji powstało mnóstwo projektów, z których korzystał w ciągu całego swego życia. Należy wymienić słynny cenotaf (pusty grobowiec) dla Lapérouse'a oraz grobowiec Napoleona z 1841 r. Labrouste lubował się w tym swoistym rodzaju architektury budowlą pamięci, bez przyszłości, bez jutra, i zgodnie ze swym niespokojnym duchem nadawał tym budowlom dużo patosu.

R. Plouin, *Biographie (Biografia)*, ss. 26—27, 1 il. Życiorys i przegląd twórczości Henri Labrouste'a.

Bibliographie (Bibliografia), s. 27. Bibliografia prac poświęconych życiu i twórczości H. Labrouste'a.

Catalogue (Katalog), ss. 28—37, 8 il. Katalog wystawy zorganizowanej w Hôtel de Sully w setną rocznicę śmierci architekta.

J. Merlet, *La Salle de Gardes de Caen (Sala Gwardii w Ceau)*, ss. 39—41, 10 il. Budynek Gwardii w Caen składa się z sal: niskiej i wysokiej (parter i piętro), o łącznych wymiarach 36 × 11,5 m. Pochodzi z początku XIV w., w ciągu XVIII i XIX w. został bardzo zdewastowany przebudowaniami. W ostatnich latach M. Louvel, senator — mer miasta Caen, wystąpił do władz konserwatorskich o rewaloryzację tego obiektu. Opis budynku i prac konserwatorskich przeprowadzonych w 1972 r.

C. Pilet, *La Salle des Gardes, fouilles récentes (Sala Gwardii, wykopaliska)*, ss. 42—47, 15 il. Relacja z badań archeologicznych przeprowadzonych przy okazji prac konserwatorskich, odkrycie szczątków konstrukcji gallo-romańskich i grobowca.

P. Siguret, *Le Châteaux de Carrouges (Zamek w Carrouges)*, ss. 48—64, 19 il. Carrouges, pomnik historyczny należący od 1936 r. do państwa, jest administrowany przez La Caisse Nationale de Monuments Historiques departamentu Orne. Historia zamku i jego kolejnych właścicieli od XII w., ich udziału w budowie i ozdabianiu rezydencji. Szczegółowy opis zespołu zamkowego w kolejności zwiedzania.

Działalność Caisse National M. H., ss. 65—69, 7 il.
Aktualności regionalne, ss. 70—73.

W roku 1975 ukazał się ponadto, niedostępny w prenumeracie, numer pozaseryjny czasopisma, poświęcony w całości problematyce zniszczeń kamienia, zatytułowany *La maladie de la pierre (Choroba kamienia)*.

Oprac. Elżbieta Massalska, Wanda Ożarowska

PAMÁTKY A PŘÍRODA. Wyd. Státní Ústav Památkové Péče a Ochrany Přírody w Pradze, w wydawnictwie „Orbis” na zlecenie Ministerstwa Kultury CSR. Ukazuje się dziesięć razy w roku.

Czasopismo powstało w wyniku połączenia dwóch tytułów „Památková Péče” i „Ochrana Přírody”, stanowi rocznik 36 „Památková Péče” i rocznik 31 „Ochrana Přírody”. Przegląd obejmuje artykuły dotyczące ochrony i konserwacji zabytków.